

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА

УДК 338.483.11(100-751.2)

ТУРИСТИЧКО-ГЕОГРАФСКИ ПРЕГЛЕД НА НАЦИОНАЛНИ ПАРКОВИ И ГЕОПАРКОВИ
ВО СВЕТОТ

Никола В. Димитров

Проф. д-р. Факултет за туризам и бизнис логистика, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип,

nikola.dimitrov@ugd.edu.mk

Апстракт

Бројот на национални паркови и геопаркови во светот постојано се зголемува. Значајна улога во заштита на светското природно и културно наследство има УНЕСКО кој води списоци со цел да обезбеди подобра заштита на важните нематеријални наследства ширум светот. Поаѓајќи од тука, главна цел на трудот е презентација, односно туристичко - географски преглед на сите национални паркови и геопаркови во светот гледано по континенти и држави. Од туристички аспект се изнесени делумни податоци, и тоа само за парковите кои располагаат со податоци за број на посетители - туристи во парковите. Во трудот се изнесени и одделни податоци за парковите во државите на Балканскиот Полуостров. На крајот во заклучокот се препорачува надлежните институции во националните паркови и гео паркови да ја евидентираат туристичката посета. Евиденцијата на посетители генерално ќе влијае врз збогатување на туристичката промоција на парковите.

Клучни зборови: национални паркови, геопаркови, континенти, држави, посетители, туризам

TOURIST-GEOGRAPHICAL OVERVIEW OF NATIONAL PARKS AND GEOPARKS IN THE
WORLD

Nikola V. Dimitrov

Prof. Dr. Faculty of tourism and business logistics, University “Goce Delchev -Shtip,

nikola.dimitrov@ugd.edu.mk

Abstract

The number of national parks and geoparks in the world is constantly increasing. UNESCO plays a significant role in protecting the world's natural and cultural heritage, maintaining lists in order to ensure better protection of important intangible heritage around the world. Starting from here, the main goal of the paper is a presentation, that is, a tourist-geographic overview of all national parks and geoparks in the world, viewed by continents and countries. From a tourism perspective, partial data has been presented, only for the parks that have data on the number of visitors - tourists in the parks. The paper also presents separate data on parks in the countries of the Balkan Peninsula. Finally, the conclusion recommends that the competent institutions in national parks and geoparks record tourist visits. Visitor records will generally have an impact on enriching the tourist promotion of the parks.

Keywords: national parks, geoparks, continents, countries, visitors, tourism

Вовед

Национален парк е заштитен природен или полу природен предел во сопственост на владата на една држава. Во националните паркови се забранети градежни потфати, експлоатација на природните ресурси и менувањето на теренот, а се дозволува негово користење за рекреација и еколошки активности.

Прв регистриран национален парк во светот е *Јелоустон* во САД, прогласен во 1872 година. Втор национален парк е *Куринг-Гаи Чејс* во Австралија, прогласен во 1879 година, трет е Националниот парк *Банф* во Канада, прогласен во 1885 година, итн. [1]

Во Европа, прв национален парк се Националниот парк *Абишко* во Шведска и НП *Ангсо* во Швајцарија, двата прогласени во 1909 година. Втор во 1914 г. во Швајцарија, НП *Енџадин*, трет во 1918 г. во Шпанија, НП *Ордеса* и *Монте Пердидо*, и НП *Пикос де Европа*, во 1922 во Италија, НП *Гран Парадизо*. На Балканскиот Полуостров прв национален парк е Ретезат во Романија, прогласен во 1935 година. [1]

Во Азија прв национален парк е прогласен во 1934 г. во Јапонија, *Сетонакаи* Национален Парк, а втор е прогласен во 1936 г. во Индија, НП *Дим Корбет*). Во Африка прв национален парк е *Намиб-Науклуфт Парк* во Намибија, прогласен во 1907 година. Во Јужна Америка прв прогласен национален парк е во 1922

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА

УДК 338.483.11(100-751.2)

година во Аргентина, *Нахуел Хуани* Национален Парк, втор е во 1926 година во Чиле, НП *Висенте Перез Росалес* итн. Во Австралија со Океанија, прв прогласен национален парк е прогласен во 1879 година во Австралија, НП *Ку-ринг-Гаи Чејс*, втор е прогласен во 1887 година во Нов Зеланд, НП *Тонгариро*. [1]

Денес (2024 г.), вкупниот број на национални паркови во светот изнесува 3273 распоредени на сите континенти во вкупно 180 држави и територии [2] (Види: Табела 1).

Геопарк се места со уникатно геолошко и друго наследство. Геопарк е обединета област која ја унапредува заштитата и употребата на геолошкото наследство на одржлив начин и ја промовира економската благосостојба на луѓето што живеат таму. Постојат глобални геопаркови и национални геопарк. Дефинирајќи ја на УНЕСКО за геопарк е обединета област со геолошко наследство од меѓународно значење. [1]

Глобалната мрежа за геопарк (ГМП) е основана во 1998 година и поддржана од УНЕСКО. Исто така, постојат многу национални геопаркови и други локални проекти за геопарк кои не се вклучени во Глобалната мрежа на геопарк.

Прва регистрација на 21 геопарк е во 2004 година, и тоа во Кина (8), Германија (3), Исланд (2), Грција (2), Австрија (1), Франција (1), Велика Британија (1), Ирска & Велика Британија (1), Италија (1) и Шпанија (1). [1]

Денес (2024 г.), во светот бројот на геопаркови изнесува 229 распоредени на сите континенти во вкупно 50 држави. [3] (Види: Табела 1).

Table 1. Number of national parks and geoparks in the world (2024)

Континенти	Број на		Се вкупно
	Национален парк	Геопарк	
Азија	873	93	967
Африка	450	2	452
Европа	460	113	572
Северна и Средна Америка	455	8	463
Јужна Америка	319	12	331
Австралија со Океанија	716	1	717
Вкупно	3273	229	3502

Извор: [2], [3]

Податоците фрагментарно изнесени погоре се главен мотив за пошироко истражување на оваа тема во овој ракопис.

Материјали и методи

Трудот е конципиран врз основа на користење на стручна литература и податоци од интернет. Од научно - истражувачки методи користиме метод на дескрипција, метод на анализа и синтеза, како и метод на апстракција со конкретизација.

Резултати и дискусија

Резултатите од истражувањето со наведениот наслов дава преглед на национални паркови и геопаркови во светот гледано по континенти и држави. Од истражувањето издвоени се три посебни дела, и тоа: прв дел „Туристичко - географски преглед на националните паркови во светот“; втор дел „Туристичко - географски преглед на геопаркови во светот“ и трет дел „Туристичко - географски преглед на националните паркови и геопаркови на Балканскиот Полуостров“. Текстот е збогатен со табели и географски карти, од кои сликовито може да се следи географската разместеност и посетеност на парковите во светот и државите.

1. Туристичко географски преглед на национални паркови во светот

Во листата на светско наследство, особено во делот на природно и мешано наследство, голем дел припаѓаат на национални паркови и геопаркови. Во светот регистрирани се 3273 национални паркови (состојба 2024 година), распоредени во 180 држави и територии. Додека пак според Меѓународната унија за зачувување на природата (IUCN) и нејзината Светска комисија за заштитени области (WCPA), националниот парк го дефинира како вид на заштитено подрачје од категорија II (гледано според УНЕСКО), бројот на национални паркови ширум светот кои ги исполниле своите критериуми изнесува околу 7000. Тоа значи, дека листата на национални паркови во периодот што следи постојано ќе се дополнува. [1]

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА

УДК 338.483.11(100-751.2)

Гледано по континенти, најмногу национални паркови има во Азија 873 или 26,7%, распоредени во 38 држави и територии, па во Австралија со Океанија 716 (22,0%), распоредени во 9 држави и територии, па во Европа 460 (14,0%), распоредени во 39 држави, во Северна и Средна Америка 455 (13,9%), распоредени во 28 држави и територии, во Африка 450 (13,7%), распоредени во 55 држави, и во Јужна Америка 319 (9,7%), распоредени во 11 држави. По држави најмногу национални паркови има Австралија 685, па Тајланд 156, Индија 116, Бразил 75, Мексико 67, Русија 64, САД 63, Колумбија 60 итн. [3]

Најголем национален парк во светот е Гренландски национален парк со површина од 972.000 км². Тој е единствен национален парк на Гренланд, основан во 1974 година. Својата сегашна територија е од 1988 година. Паркот се наоѓа во средишниот и североисточниот дел на Гренланд и е поголем од 29 држави во светот. Овој парк од територијата на РС Македонија (25.713 км²) е поголем за 37,8 пати.

Во светот има 80 држави и територии со 10 и повеќе национални паркови а тоа се: Австралија 685, Тајланд 147, Индија 116, Бразил 75, Мексико 67, Русија 64, САД 63, Колумбија 60, Индонезија 56, Турција 50, Израел 49, Украина 48, Норвешка 47, Канада 47, Венецуела 46, Чиле 41, Финска 40, Бахами 40, Аргентина 37, Филипини 36, Британски Девствени острови 34, Јапонија 34, Виетнам 32, Шведска 30, Малезија 29, Монголија 29, Костарика 29, Доминиканска Република 29, Замбија 28, Камерун 27, Пакистан 26, Шри Ланка 26, Мадагаскар 26, Италија 25, Полска 23, Иран 23, Гватемала 22, Холандија 21, Кенија 24, Танзанија 23, Етиопија 22, Јужна Кореја 22, Јужна Африка 21, Намибија 20, Хондурас 18, Бангладеш 18, Белизе 18, Тунис 17, Германија 16, Шпанија 16, Хаити 16, Панама 16, Грција 15, Велика Британија 15, Парагвај 15, Перу 15, Албанија 14, Романија 14, Куба 14, Британски Девствени Острови 14, Етиопија 13, Казахстан 13, Киргистан 13, Габон 13, Боливија 13, Нов Зеланд 13, Мароко 12, Непал 12, Еквадор 12, Зимбабве 11, Азербејџан 11, Кина 11, Франција 11, Грузија 11, Британски острови Туркс и Каикос 11, Алжир 11, Либерија 10, Уганда 10, Монголија 10 и Унгарија 10 национални паркови. [3]

Figure 1. Geographical distribution of national parks in the world

Голем дел од националните паркови се посетувани од стотици илјади и милиони туристи. Имено, само во САД, во 2024 година повеќе од 94 милиони туристи ги посетиле националните паркови. Така, од 63 национални паркови во САД, најпосетен бил националниот парк Гранд Смоуки маунтинс (Great Smoky Mountains National Park) со над 12.100.000 посетители, и во таа година бил најпосетуван национален парк во светот. Исто така, во САД, 25 национални паркови имаат посета од над 1 милион туристи (Види: Табела 2).

Table 2. Most visited national parks in the United States with over 1 million tourists

Име на Национален парк	Држава	Површина во км ²	Година на основање	Број на посетители во милиони
------------------------	--------	-----------------------------	--------------------	-------------------------------

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА

УДК 338.483.11(100-751.2)

Гранд Смоуки Маунтинс	Северна Каролина и Тенеси	2.114,2	1934	над 12.1 милиони
Гранд Кањон	Аризона	4.862,9	1919	над 4,9 милиони
Зајон	Јута	595,9	1919	над 4,9 милиони
Јелоустоун	Вајоминг, Монтана, Ајдахо	8.983,2	1872	над 4,7 милиони
Роки Моунтаин	Колорадо	1.075,8	1915	над 4,1 милион
Јосемити	Калифорнија	3.082,7	1890	над 4,1 милиони
Акадија	Меијн	198,6	1919	над 3,9 милиони
Олимпик	Вашингтон	3.733,8	1938	над 3,7 милиони
Гранд Титон	Вајоминг	1.254,7	1929	над 3,6 милиони
Глациер	Монтана	4.100,0	1910	над 3,2 милиони
Дрвата на Џошуа	Калифорнија	3.217,9	1994	околу 3 милиони
Каиахога Валле (долина)	Охајо	131,8	2000	над 2,9 милиони
Пустините во Индијана	Индијана	62,1	2019	над 2,7 милиони
Порта во Сент Луис	Мисури	0,8	2018	над 2,5 милиони
Брајс Кањон	Јута	145,0	1928	околу 2,5 милиони
Хот Спрингс	Арканзас	22,5	1921	над 2,4 милиони
Национален парк и резерват „Нова речна клисура“	Западна Вирџинија	28,4	2020	над 1,8 милиони
Шенандоа	Вирџинија	811,2	1935	над 1,7 милиони
Планина Раинер	Вашингтон	956,6	1899	над 1,6 милиони
Арките	Јута	310,3	1971	над 1,4 милиони
Капитол Рииф	Јута	979,0	1971	над 1,4 милиони
Долина на смртта	Калифорнија и Невада	13.793,3	1994	над 1,4 милиони
Хавајски вулкани	Хаваи	1.395,4	1916	над 1,4 милиони
Секвоја	Калифорнија	1.635,2	1890	над 1,3 милиони
Балдианс	Јужна Дакота	982,4	1978	над 1 милион

Извор: [2], [3], [4], [8]

Figure 2. Geographical distribution of the 100 most visited national parks in the world

Во 2024 година во Канада располага со 47 национални паркови и 11 национални резервати. Во 2024 година НП беа посетени од над 18,4 милиони посетители, од кои најповеќе бил посетен НП Банф со над 5 милиони посети.

Во Европа, само во Шпанија, во 2024 година околу 18 милиони луѓе ги посетиле националните паркови. Најголем број од нив со 4,5 милиони го посетител е НП Теиде - планина на островот Тенерифе на Канарските острови (најпосетен НП во Европа и 6-ти најпосетен НП во светот), потоа следат НП Лос Пикос со 2,7 милиони и НП Ордеса и Монте Пердидо со 2,0 милиони посетители, а другите НП се далеку помалку посетени. [9]

Figure 3: Location of national parks in Europe

Во прегледот што следат презентирани се 20 најпознати светски национални паркови за 2024 година, и 20 најпознати национални паркови во Европа за 2025 година.

Table 3. 20 most famous national parks in the world and Europe

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА

УДК 338.483.11(100-751.2)

Национални и паркови во светот за 2024 год.	1. НП Какаду, Австралија; 2. НП Торес дел Пајн, Чиле; 3. НП Киларну, Ирска; 4. НП Плитвички езера, Хрватска; 5. НП Фјорланд, Нов Зеланд; 6. НП Јосемит, Калифорнија, САД; 7. НП Јелоустоун, Вајоминг, САД; 8. НП Галапагос, Еквадор; 9. НП Банф, Канада; 10. НП Брајс Кањон, Јута, САД; 11. НП Гранд Кањон, Аризона, САД; 12. НП Езерски округ, Англија, Велика Британија; 13. НП Зион, Јута, САД; 14. НП Национален шумски парк Жангијаје, Кина; 15. НП Планина Килиманџаро, Танзанија; 16. НП Кругер Јужна Африка; 17. НП Водопади Викторија, Замбија; 18. НП Вулкани на Хаваи, Хаваи, САД; 19. НП Фуџи-Хаконе-Изу, Јапонија; 20. НП Теиде - Канарски острови, Шпанија
Национални и паркови во Европа за 2025 год.	1. НП Високи Таури, Австрија; 2. НП Јотунхајмен, Норвешка; 3. НП Швајцарски национален парк, Швајцарија; 4. НП Оуланка, Финска; 5. НП Црна шума, Германија; 6. НП Екринс, Франција; 7. НП Пенедра-Герес, Португалија; 8. НП Јостедалсбин, Норвешка; 9. НП Белуно Доломити, Италија; 10. НП Таиде, Канарски острови, Шпанија; 11. НП Хортобаги, Унгарија; 12. НП Ватнајекул, Исланд; 13. НП Вилос-Аос, Грција; 14. НП Дурмитор, Црна Гора; 15. НП Ла Мадалена, Италија; 16. НП Сарек, Шведска; 17. НП Плитвички езера, Хрватска; 18. НП Пикос де Еуропа-Врвови на Европа, Шпанија; 19. НП Триглав, Словенија; 20. НП Кернгормс, Шкотска

Извор: [2], [4], [5], [6], [8], [9]

Голем дел од националните паркови во светот туристички се опремени со обележани патеки за рекреативно пешачење, планинарење, некои од нив имаат алпинистички патеки, адреналински парк, велосипедски патеки, зип линии, видовици, места за одмор и рекреација, место за паркирање, место за кампирање итн. Некои од парковите имаат уредени езера за пливање, пловење, едрење и сл. Голем дел од нив располагаат со повеќе планински водичи, ренџери, туристички водичи, информативни центри, сувенирници, училници на отворено, продавници за разна опрема, ресторани, хотели, планинарски домови, кампинг зони и др. Меѓутоа има и национални паркови во кои строго се забранети секакви активности на посетителите во паркот, а во интерес за заштита на природата и биодиверзитетот во националниот парк.

2. Туристичко - географски преглед на геопаркови во светот

Многу геопаркови промовираат разни геолошки опасности, вулкани, земјотреси и цунами и помагаат во подготовка на стратегии за намалување на катастрофи со локалната заедница. Геопарковите опфаќаат и записи за минатите климатски промени и се индикатори за тековните климатски промени, најдобри практики пристап за користење на најдобри стандарди на „зелениот туризам“. Промоција на туристичката индустрија во геопарковите, како географски одржлив и применлив модел на туризам. Мултидисциплинарната природа на концептот за геопарк и промоција на туризмот во геопарковите се разликува од другите модели на одржлив туризам. Всушност, одржливата промоција на туризмот во геопарковите опфаќа многу од карактеристиките на одржливиот туризам, вклучува гео-туризам (гео-локален туризам: како основен фактор), туризам базиран на заедниците и интегриран рурален туризам (како витална потреба), екотуризам и туризам на културно наследство.

Глобалната мрежа за геопарк (ГМП) е основана во 1998 година и поддржана од УНЕСКО. Исто така, постојат многу национални геопаркови и други локални проекти за геопарк кои не се вклучени во Глобалната мрежа на геопарк (UGG).

Иницијативата за геопарк беше покрената од УНЕСКО и 195 земји го ратификуваа создавањето на нова етикета, ГМП на УНЕСКО, на 17 ноември 2015 година. Фокусот на заштитата на геопарковите се геолошките карактеристики, но и на поширокото наследство. Глобалната мрежа на геопаркови работи во синергија со Центарот за светско наследство на УНЕСКО и „Човекот и биосферата“ (МАБ) Светската мрежа на резерви на биосфера. [1]

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА

УДК 338.483.11(100-751.2)

Глобалните геопаркови на УНЕСКО за геопарк да аплицира за да се вклучи во ГГН, треба:

- да имаат план за управување дизајниран да го поттикне социо-економскиот развој кој е одржлив заснован на геотуризмот;
- да демонстрираат методи за зачувување и зајакнување на геолошкото наследство и обезбедување на средства за подучување на геонаучните дисциплини и пошироки проашања од животната средина;
- да имаат заеднички предлози поднесени од јавните власти, локалната заедница и приватните интереси кои дејствуваат заедно, кои ги демонстрираат најдобрите практики во однос на зачувувањето на земјиштето наследство и нејзината интеграција во стратегија за одржлив развој.

Комитетот за геопарк, позната како Меѓународни конференции за геопаркови, е надлежна за периодично разгледување на проекти поврзани со геолошката свест. Првата конференција се одржа во 2004 година и досега се одржани 9 конференции. [1]

Глобална мрежа на геопаркови во 2019 година изнесува 147 гео паркови распространети во 41 земја. Од сите наведени геопарка 4 биле транснационални помеѓу две држави (*Австрија&Словенија; Германија&Полска; Унгарија & Словачка и Ирска & Велика Британија*). Гледано по континенти: Африка со 2 геопарка во 2 држави; Азија со 60 геопаркови во 8 држави; Европа со 75 геопаркови во 25 држави; Северна и Средна Америка со 5 геопаркови во 2 држава; и Јужна Америка со 4 геопаркови во 4 држави. [1]

Figure 4. Geographical distribution of geoparks in the world

Во Јуни 2025 година, УНЕСКО регистрира 229 гео-паркови распоредни во 50 држави. Гледано по држави бројот на геопарка е следен: најмногу геопаркови има во Кина и тоа 49, а потоа следат: Шпанија со 18, Индонезија 12, Италија 12, Велика Британија и Северна Ирска 10, Јапонија 10, Грција 9, Франција 9, Германија 8, Република Кореја 7, Бразил 6, Португалија (6), Канада (5), Норвешка (5), Финска (5), Виетнам (4), Австрија (3), Данска (3), Еквадор (3), Иран (3), Ирска (3), Полска (3), Унгарија (3), Хрватска (3), Белгија (2), Исланд (2), Малезија (2), Мексико (2), Романија (2), Саудиска Арабија (2), Словенија (2), Тајланд (2), Холандија (2), ДР Кореја (1), Кипар (1), Луксембург (1), Никарагва (1), Нов Зеланд (1), Мароко (1), Перу (1), Руска Федерација (1), Србија (1), Словачка (1), Танзанија (1), Турција (1), Уругвај (1), Филипини (1), Чиле (1), Чешка (1) и Шведска (1). [3], [7]

Од прегледот се гледа дека во светот вкупно има 234, меѓутоа 5 геопарка се транснационални, односно површината на паркот се протега меѓу две држави, така по еден геопарк има меѓу државите: Австрија и Словенија, Белгија и Холандија, Германија и Полска, Унгарија и Словачка и еден меѓу Република Ирска и Велика Британија со Северна Ирска.

Гледано по континенти, најмногу држави со гео парка има во Европа 28 држави со 113 геопарка; Азија 11 држави со 93 геопарка, Јужна Америка 5 држави со 12 геопарка, Африка 2 држави со 2 геопарка, Средна Америка 2 држави со 3 геопарка, Северна Америка 1 со 5 геопарка и Австралија со Океанија 1 држава со 1 геопарка. Значи, во 2025 година вкупниот број на геопаркови во светот изнесува 229, распоредени во 50 држави.

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА

УДК 338.483.11(100-751.2)

Значителен дел од гео парковите во светот туристички се опремени со обележани патеки за рекреативно пешачење, планинарење, места за одмор и слично. Во голем број од гео парковите строго се забранети секакви активности на посетителите во паркот, а во интерес за заштита на природата и биодиверзитетот во националниот парк. Ретко кој од гео парковите туристички се валоризирани и водат евиденција за бројот на посетители.

3. Туристичко - географски преглед на национални паркови и геопаркови на Балканскиот полуостров

На Балканскиот Полуостров прв национален парк е прогласен во 1935 година, НП „Ретезат“ во Романија. Денес, бројот на национални паркови на Балканот изнесува 79, распоредени во 12 држави. (Види: Табела 4)

Табела 4. Преглед на национални паркови по држави на Балканскиот Полуостров

Држава	Број на НП	Најстар НП	Вкупна површина	Учество во %
Албанија	14	1966 (НП „Љогара“)	2.107	6,7
Босна и Херцеговина	4	1965 (НП „Сутјеска“)	473	0,9
Бугарија	3	1963 (НП „Пирин“)	1.930	1,8
Грција	15	1938 (НП „Олимп“)	6.960	3,6
Косово	2	1986 („Шар Планина“)* 2012 (НП „Проклетие“)	1.015	9,3
Македонија	4	1948 (НП „Пелистер“)	1.805	7,0
Романија	14	1935 (НП „Ретезат“)	3.158	1,3
Словенија	1	1961 (НП „Триглав“)	838	4,1
Србија	7	1960 („Фрушка Гора“)	1.936	2,2
Турција	2 (50*)	2005 (НП „Езеро Гал“, на Балкански Полуостров) (1958 НП „Каратепа-Асланташ“)	92 (9.288)	0,01 (1,1)
Црна Гора	5	1952 (НП „Дурмитор“)	1.096	7,9
Хрватска	8	1949 (НП „Пакленица“ и НП „Плитвички Езера“)	994	1,8
Вкупно	79	1935	22404	2,8

* СП Косово, прв национален парк во рамките на СР Србија, односно СФР Југославија. *Турција вкупно има 50 национални парка, од кои 2 НП се на Балканскиот Полуостров. Извор: [5]

Туристички најпосетени национални паркови на Балканскиот Полуостров се НП „Триглав“ со над 1,6 милиони посетители, Плитвички Езера со околу 1,5 милиони, Рила со над 1 милион, Олимп со околу 1 милион, а останатите се помалку посетени.

Први два геопарка на Балканскиот Полуостров се „Лезбос“ и „Псилоритис“ во Грција, прогласени во 2004 година. Денес, на Балканскиот Полуостров вкупно има 17 гео парка, во 5 држави. (Види: Табела 5.)

Не располагаме со податоци за посетеност на балканските геопаркови.

Табела 5. Име и број на геопаркови на Балканскиот Полуостров, 2025 г.

Држава	број	Име на геопаркот и година на прогласување
Грција	9	ГП Лезбос, 2004 г., Псилоритис, 2004, Челмос-Воураикос, 2009, Викос-Аос, 2010 г., Ситија 2015 г., ГП Гревена-Кожани 2021 г., Кефалонија-Итака 2022, Лавреотики 2023, Метеора Пили 2024.
Хрватска	3	ГП Папук, 2007, Вис, 2019, ГП Езера Биоково - Имотски 2024г.
Романија	2	ГП Хатег, 2005, ГП Округ Бузау 2022 г.
Словенија	2	ГП Караванки, 2015 и ГП Идрија 2013 г.
Србија	1	ГП Гердап, 2020 г.

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА

УДК 338.483.11(100-751.2)

Вкупно	17	/
--------	----	---

Извор: [5], [9]

Во РС Македонија се уште нема прогласено предел за геопарк. Во последните години се истражени и промовирани неколку подрачја кои можат да се прогласат за геопаркови. Станува збор за Осоговски Планини, односно за Кратовскиот предел: Куклица-Кратово-Пробиштип-Злетово, потоа за пределот на Селечка Планина со Маркови Кули, Моноспитовско Блато и други помали предели (Камени реки и камењари во НП Пелистер, солфатара Косел, островот Голем Град на Преспанско Езеро, делови од Планина Кожуф, Радовишко - Пилав Тепе, Дојранско Езеро и др.).

Сигурно е дека на некоја од следните меѓународни конференции за геопаркови, Комитетот за геопарк ќе прогласи еден или повеќе геопарка од РС Македонија.

Заклучок

Од фрагментарно изнесените текстовите во двата дела видливо е дека туристичките потенцијал на националните паркови и гео паркови се недоволно искористен. Во светот има голем број паркови кои се непознати за туристите. Имено, примарна цел на националните и гео парковите им е заштита на природата и не се грижат за туристичка промоција и валоризација.

Туристичката валоризација е комплексна научна проблематика која се занимава со одржливо управување на природните и антропогените вредности на одреден географски простор без да се девастира истиот.

Во блиска иднина туризмот како светски процес применувајќи ја туристичка валоризација ќе биде практично имплементиран и во сите национални паркови и гео паркови во светот. На тој начин генерално парковите ќе бидат редовно посетувани и ќе располагаме со статистички податоци за бројот и обемот на туристичките движења и добивката од истите.

Се надеваме, во блиско време и РС Македонија ќе има барем еден геопарк, бидејќи ги исполнува сите predispositions.

Користена литература:

1. Димитров, В. Никола (2020): Природно и културно наследство, УГД, ФТБЛ, Штип
2. The Global Alliance of National Parks: <https://national-parks.org> ; <https://national-parks.org/europe> ; <https://national-parks.org/africa> ; <https://national-parks.org/asia> ; <https://national-parks.org/north-america> ; <https://national-parks.org/south-america> ; <https://national-parks.org/oceania> превземено 20.09.2025
3. <https://www.globalgeoparksnetwork.org/sites/default/files/2024-09/GGN%20Map%202024-2025.pdf> ; <https://www.unesco.org/en/igpp/geoparks> <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/unesco-global-geoparks/application-process/ugg-application-maps/> прев. 12 и 16.09.2025г.
4. Sarah Kuta (2024): Daily Correspondent <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/these-were-the-most-and-least-visited-national-parks-in-2024-180986251/>
5. Abigail Hole (2017): National Parks of Europe
6. Justin, Kavanagh (2020): Complete National Parks of Europe, National Geographic Society https://www.eddit.com/r/europe/comments/11hyx0i/national_parks_in_europe/
7. Jon, Waterman (2019): National Geographic Atlas of the National Parks and Geoparks, National Geographic <https://www.unesco.org/en/igpp/national-parks> ; <https://www.unesco.org/en/igpp/geoparks> превземено 25.08.2025
8. National Geographic (Author) (2022): National Geographic Complete National Parks of the United States, 3rd Edition. <https://travelermap.net/national-parks>
9. Kerry Walker (2025): 20 of Europe's best national parks to explore this summer <https://www.lonelyplanet.com/articles/best-national-parks-europe> прев.05.09.2025г.